

Становище

на проф. дпн Цветанка Ценова

за дисертационния труд на тема:

„Семейни и социални нагласи към интеграцията на децата с детска церебрална парализа”

Докторант: Мария Константинос Готзиамани

Научен ръководител: проф. дпн Цветанка Ценова

Дисертационният труд на Мария Готзиамани е създаден в специализирана научна област, която е пряко свързана с важни проблеми на съвременната педагогическа практика и предизвикателствата, пред които тя е поставена след въвеждането на приобщаващото образование. Недостатъчните научни изследвания в тази област са част от проблемите пред динамичното, нелесно развиващо се интегрирано обучение на децата с церебрална парализа и на всички деца със специални образователни потребности (СОП). Разработките от този род са актуални и значими поради това, че изясняват картината на образователната интеграция от научна гледна точка и същевременно допринасят за подобряване на институционалната среда в материален и нематериален план.

Дисертационният труд отговаря на изискванията към такъв тип научни разработки по формални показатели – обем (165 стандартни компютърни страници текст, от които 149 представляват същинската част на труда), структура, оформление и стил на изложение. Написан е на четивен език, което допринася за разбираемостта на научното съдържание. Библиографията съдържа 128 заглавия на кирилица, латиница, гръцки език и интернет източници. Литературата е правилно подбрана съобразно тематиката и в основната си част е съвременна.

Уводът обосновава необходимостта от разработването на дисертационната тема и отразява водещата цел на научното изследване. Първата част, теоретичният обзор, съдържа анализ на всички сфери, свързани със заложените в темата ключови понятия и производните от тях научни проблеми. В центъра на анализа на литературата са детската церебрална парализа като тежка патология, изискваща интердисциплинарни грижи, и същността на интегрираното образование като еволюционен процес, все по-пряко и

хуманно свързан с потребностите на хората с увреждания. Прегледът на литературата и цитирането на източници показват умение за работа с научна литература, за интерпретация на авторски становища и концепции. Личи разбиране и познаване от страна на докторантката на научната литература не само по специална педагогика, а и по логопедия, обща педагогика, неврология, обща и специална психология и др. За обективността на теоретичния преглед свидетелства фактът, че присъстват български, англоезични и гръцки автори в балансирано съотношение, така че са представени в синтезиран вид и националните (български и гръцки), и световните достижения в проучената сфера.

Въпреки многоаспектността на проблематиката, която разглежда, докторантката не губи логическата нишка и не „затъва“ в литературната материя. Тя успява да направи обобщения върху анализираната литература, които са предпоставките за собственото ѝ емпирично проучване. Тук не сме свидетели на неясна връзка между първата и следващите части на труда – нещо нередко срещано при младите изследователи, а на взаимна обвързаност между всички компоненти на дисертацията.

Дизайнът на изследването е добре построен и се отличава с яснота. Целите, задачите, хипотезите представляват адекватна основа за емпиричната част на изследването, а етапите му са точно определени и описани. В забележка може да се каже, че при формулирането на хипотезите би могло да се иска повече прецизност. Същевременно трябва да се има предвид, че докторантката е работила в област, където са сравнително малко изследванията и емпирично изведени доказателства в контекста на темата на дисертацията, поради което и очакванията към резултатите от изследването не би могло да са строго прецизни.

Сред достойнствата на дисертационния труд е правилният подбор на участници в изследването - общо 119 на брой, между които родители на деца с церебрална парализа и на деца без нарушения, учещи с децата с парализа, и учители на такива деца – ресурсни и общообразователни. Много добро впечатление създава и инструментариумът на изследването, състоящ се от четири анкети със специализирани въпроси към отделните групи респонденти на изследването. Въпросите в анкетите позволяват достигане до пълноценна информация съобразно набелязаната цел и съпоставки между участниците в изследването съгласно неговия замисъл. Създаването на инструментариума, чрез който, както показват резултатите, се стига до доказване на постулираните в хипотезите научни факти, е един от водещите приноси на дисертацията. Точни, подходящо подбрани и

добре описани са също и процедурите за математико-статистическа обработка на данните от изследването.

При анализа на резултатите се проявява умението на докторантката да представя в необходимата логическа последователност и да интерпретира адекватно получените емпирични данни. Научните доказателства са изведени на статистическо равнище, систематизирани са в 17 таблици и 31 диаграми и са обсъдени. Разкрити са особености в нагласите на анкетирани групи към различни аспекти на реализацията на приобщаващото образование в съвременните условия и са очертани детайли, за които до момента има само обща информация в науката. Не е известно по тези детайли да има достатъчно разработки и публикации, и това несъмнено трябва също да се отчете като научен принос.

В третата, особено важна част на разработката, присъстват количествен и качествен анализ по заложените цели и задачи на изследването. Би могло тук, освен да се следва строгия език на цифрите, да се отдели още внимание за обяснение на получените резултати. Също така, не би било излишно и да се дискутират някои от собствените резултати по-подробно, чрез сравнение с резултатите на други изследователи, получени от сходни изследвания.

Коментар заслужават например изследванията на Караджова (публикувано 2010 г. и отразено на стр. 68-69 на дисертацията) и на Дамянов (публикувано 2013 г. и отразено на стр. 69 на дисертацията). Например: собствените резултати на докторантката показват ли положителна промяна в нагласите на общообразователните учители към присъствието на деца със СОП в масовото училище, като се има предвид, че при изследването на Караджова около 30% от тези учители са имали негативно отношение към това; променена ли е оценката на учителите, съгласно резултатите от собственото изследване, към нормативната база, регламентираща интегрираното обучение на деца със СОП, като се има предвид, че при изследването на Караджова над 38% учители дават негативна оценка? По принцип изследването на докторантката стига до извод за положителни тенденции в процеса на формиране на нагласите към интеграцията, но този извод би бил още по-убедителен, ако се подкрепи със сравняване на цифрите, които показват какво е било отношението към интеграцията преди време и какво е то в настоящето.

Изводите от изследването са обстойни, като повечето от тях са пряко обвързани с уместни препоръки за усъвършенстване системата на приобщаващото образование в определени аспекти. Всички изводи произтичат пряко от собственото изследване и

отразяват достоверно установените факти. Някои от тях представляват по-специален интерес: например това, че материалното и социалното положение на родителите не е определящо за формирането на техните нагласи към образователната интеграция, както и факта, че професионалният стаж на учителите, обратно, играе роля за определянето на техните нагласи. На тези детайли докторантката би трябвало да се спере с по-подробен коментар. Също така, коректността изисква да се очертаят тези аспекти на резултатите от изследването, които изискват допълнителна емпирична проверка поради това, че при по-голяма извадка участници в изследването вероятно някои данни, които са „на ръба“ на статистическата значимост, вероятно биха били по-категорично изяснени. Приносите, оформени в края на дисертационния труд и на автореферата, са добре формулирани и достоверни. Може да се каже, че като цяло финалната част на дисертацията обобщава по подходящ начин доказателствения материал и придава завършеност на труда.

Авторефератът на предоставения за рецензиране дисертационен труд се простира върху 30 компютърни страници, подробен е и отразява достатъчно надеждно компонентите и съдържанието на труда. Докторантката има 3 публикации в рецензирани издания, свързани с темата на дисертацията. Нейната публикационна активност удовлетворява необходимостта от научни изяви и отговаря на изискванията към докторантското обучение.

Обсъжданата дисертация представлява стойностен теоретико-емпиричен труд, коректно осъществен и водещ до оригинални научни приноси с теоретичен и с приложен характер. Той разкрива, че процесът на обучение на деца и ученици с церебрална парализа в парадигмата на приобщаващото образование в последните години преминава в нов етап, като към него се създават предимно положителни нагласи, и същевременно доказва, че предстои решаването на още проблеми. Дисертационният труд очертава перспективата за следващи научни изследвания в очертаната посока, а качествата му показват, че докторантката владее методологията на научните изследвания. На тези основания предлагам на уважаемото Специализирано научно жури да присъди на Мария Константинос Готзиамани образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност Специална педагогика – Педагогика на деца с невросоматични заболявания.

10. 06. 2019 г.

Изготвил становището:.....